HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

גירי קא משדייא: כמה היה גבוה ולאין היה נוטה כו': תנא חדא לצפונה דבריו קיימין לדרומה לא אמר כלום והתניא א)איפכא לדרומה דבריו קיימין לצפונה לא אמר כלום לא קשיא כאן בימות החמה כאן בימות הגשמים ת"ר ב)[א]אחד אומר גבוה ב' מרדעות ואחד אומר ג' עדותן קיימת אחד אומר ג' ואחד אומר ה' עדותן בטילה אבל מצטרפין לעדות אחרת ת"ר [ב]ראינוהו במים ראינוהו בעששית ראינוהו בעבים אין מעידין עליו חציו במים חציו בעבים חציו בעששית אין מעידין עליו השתא כולו אמרת לא חציו מבעיא אלא ה"ק חציו במים חציו ברקיע חציו בעבים חציו ברקיע חציו בעששית חציו ברקיע אין מעידין ת"ר [ג]ראינוהו ושוב לא ראינוהו אין מעידין עליו כל הכי חזו לה ואזלי אמר אביי ה"ק ראינוהו מאלינו ושבנו לראותו מדעתנו ולא ראינוהו אין מעידין עליו מאי טעמא אימור ג)כוביתא דעיבא בעלמא הוא דחזי: **מתני'** [ד]ראש ב"ד אומר מקודש וכל העם עונין אחריו מקודש מקודש בין שנראה בזמנו בין שלא נראה בזמנו מקדשין אותו ד)[ה]ר"א בר' צדוק אומר אם לא נראה בזמנו אין מקדשין אותו שכבר קידשוהו שמים: **גמ'** ראש ב"ד וכו': מנהני מילי א"ר חייא בר גמדא א"ר יוסי בן שאול אמר רבי אמר קרא [1]וידבר משה את מועדי ה' מכאן שראש ב"ד אומר מקודש: וכל העם עונין אחריו מקודש מקודש: מנלן אמר רב פפא אמר קרא [2]אשר תקראו אותם קרי ביה אתם ר"נ בר יצחק אמר אלה הם מועדי הם יאמרו מועדי מקודש מקודש תרי זימני למה לי דכתיב מקראי קודש: ר"א בר' צדוק אומר אם לא נראה בזמנו אין מקדשין אותו: תניא ה)פלימו אומר בזמנו אין מקדשין אותו שלא בזמנו מקדשין אותו ר"א ו)[בר"ש] אומר בין כך ובין כך אין מקדשין אותו שנאמר [3]וקדשתם את שנת החמשים [א] ז)שנים אתה מקדש ואי אתה מקדש חדשים א"ר יהודה אמר שמואל הלכה כר' אלעזר בר' צדוק אמר אביי אף אנן נמי תנינא ח)[ו]ראוהו בית דין וכל ישראל נחקרו העדים ולא הספיקו לומר מקודש עד שחשיכה הרי זה מעובר מעובר אין מקודש לא מעובר איצטריכא ליה ס"ד אמינא הואיל וראוהו בית דין וכל ישראל איפרסמא ולא ליעברוה קמ"ל: **מתני'** ט)דמות צורות לבנה היו לו לרבן גמליאל בטבלא ובכותל בעלייתו שבהן מראה את ההדיוטות ואומר הכזה ראית או כזה: **גמ'** י)ומי שרי והכתיב [4]לא תעשון אתי [ז]לא תעשון כדמות שמשיי אמר אביי לא אסרה תורה אלא שמשין שאפשר לעשות כמותן כדתניא כ)[ח]לא יעשה אדם בית תבנית היכל אכסדרה תבנית אולם חצר כנגד עזרה שלחן כנגד שלחן מנורה כנגד מנורה אבל עושה

של

גירי קא משדייא. החמה הזאת חציה היא יורה להלחם בכופרין בה שהיורה בקשת נותן פגימת הקשת לצד פניו: **כאן בימות החמה כאן בימות הגשמים.** בימות החמה כגון ביום ארוך של תקופת תמוז חמה שוקעת לסוף מערב לצד צפון כדתניא בעירובין (דף נו.) חמה יוצאת ביום ארוך ושוקעת ביום ארוך זהו פני צפון חמה יוצאת ביום קצר ושוקעת ביום קצר זהו פני דרום ניסן ותשרי חמה יוצאת בחצי מזרח ושוקעת בחצי מערב תקופת ניסן היום והלילה שוין חמה יוצאת בחצי מזרח ומהלכת חצי מזרח וכל דרום וחצי מערב ושוקעת ובלילה סובבת למעלה מן הכיפה חצי מערב וכל צפון וחצי מזרח וזורחת ולמחרת התחיל היום להיות זורח מעט מכנגד חצי מזרח לצד צפון ושוקע להלן מחצי מערב לצד צפון וכן כל יום ויום נמשכת מעט בין בזריחה בין בשקיעה וכשמגיע יום תקופת תמוז היא זורחת בקרן מזרחית צפונית ומהלכת ג' רוחות ושוקעת בקרן צפונית מערבית ומשם ואילך הימים מתמעטין והחמה נמשכת מעט מעט בזריחתה ובשקיעתה לצד דרום וכשמגיע תקופת תשרי יוצאת בחצי מזרח ושוקעת בחצי מערב והיום והלילה שוין ועוד מושכת והולכת לצד דרום עד תקופת טבת ואותו היום יוצאת בקרן מזרחית דרומית ושוקעת בקרן דרומית מערבית ומשם ואילך נמשכת לאחוריה לצד צפון לזריחתה מרבה הילוכה לצד צפון מעט ושוקעת וכן תמיד עד תקופת ניסן שיוצאת בחצי מזרח ושוקעת בחצי מערב. נמצאת בימות החמה מהלכת רוב רוח מערבית לפני שקיעתה ופעמים כולה וכל ימות הגשמים אינה מהלכת אלא מיעוט מערב ופעמים שאינה נכנסת בו אלא דבר מועט והלבנה לעולם בחידושה בקרן מערבית דרומית הלכך בימות הגשמים שאין החמה נכנסת למערב אלא בשקיעתה הלבנה קודמת לתוך המערב נמצאת לבנה בצפון ובימות החמה שהחמה במערב הרבה היא קודמת הלבנה ברוב החדשים לצד צפון נמצאת לבנה בדרום: **אבל מצטרפין לעדות אחרת.** אחד מהן מצטרף עם עד אחר שיאמר כמותו: **ראינוהו במים.** תוך נהר או מעין ראינו דמותה של לבנה: **בעבים.** יום המעונן היה וראינוה מאירה דרך עוביו של עב: **עששית.** קנדיל"ה בלע"ז: **כל הכי חזו ואזלי.** בתמיה. מאחר שראוהו למה לא יעידו וכי לעולם הם צריכים לראותו: **מדעתנו.** כדי להעיד עליו: **כוביתא דעיבא.** עיגול של עב לבן: **מתני'** ל) **ראש ב"ד אומר מקודש כו': גמ' מקראי קדש.** תרי זימני משמע: **ר' אלעזר בר' צדוק אומר כו': בזמנו אין מקדשין אותו.** שאינו צריך חיזוק: **מעובר אין.** דמשמע משחשיכה נתעבר: **אבל מקודש לא.** קתני הרי זה מתקדש למחר: **מעובר איצטריכא ליה.** כלומר לעולם למחר בעי קידוש והאי דלא תנייה משום דאיצטריכא לאשמועינן מעובר: **דהואיל וזמנו ראוהו.** סד"א לא ליעברוה ואי תנא הרי זה מתקדש למחר הוה אמינא לעולם מיומא קמא מתקנינן מועדותיה: **מתני'** מ) **דמות צורות לבנה: גמ' לא תעשון אתי.** צורות העומדים אתי:

של

גירי קא משדייא. בלבנה אין לחוש אם רואה פגימת הקשת דאין קשת אלא ביום ואז הלבנה כשרגא בטיהרא ולא אמרי עובדיה גירי קא משדייא: **תני חדא לצפונה דבריו קיימין.** קשה לי דדריש ר' יוחנן לעיל (דף כג:) עושה שלום במרומיו מעולם לא ראתה חמה פגימתה של לבנה וכשהלבנה לפני החמה ופגימת הלבנה בחידושה לעולם כלפי מזרח ובו רואה החמה פגימותיה ור' אליהו בר שלמה מגורגו"ש הראה דשני גלגלים [הם] חמה ולבנה ויכולה להיות ראיית הלבנה לפני החמה וחמה אינה רואה פגימותיה שגלגל הלבנה למטה מגלגל החמה שהוא למעלה ממנו ולחכמי המזלות זה פשוט: **אבל** מצטרפין לעדות. למ"ד (שבועות דף מז:) בב' כתי עדים המכחישות זו את זו זו באה בפני עצמה ומעידה וזו באה בפני עצמה ומעידה ניחא דמצטרפין לעדות ממון אבל למ"ד בהדי סהדי שקרי למה לי היאך מצטרפין לשום עדות אפילו לעדות החדש לכן דחק בקונט' לפרש אחד מהן מצטרף עם אחר שיאמר כמותו ובעדות של חדש זה איירי והא דקתני לעדות אחרת היינו כלומר דמצטרף עם אחרים דנעשה עדות אחרת והכי מפרש לה בהדיא בסוף פרק כל הנשבעין (שם דף מח.) משום דהוה ליה חד ואין דבריו של חד במקום שנים: **בדמות** שמשיי. בהיכל ואולם מוקי לה ול"ג המשמשין לפני במרום: **אכסדרה** תבנית אולם. סתם אכסדרה אין בו כי אם ג' מחיצות ורביעית פרוצה במלואה כדמשמע בפ' לא יחפור (ב"ב דף כה. ושם) דקאמר עולם דומה לאכסדרה ורוח צפונית אינה מסובבת והא דקתני אכסדרה תבנית אולם לפי שהיתה פתחו גדולה קרי ליה אכסדרה אע"פ שלא היה במלואה דה"ל גיפופי ט"ו אמה מכאן וט"ו אמה מכאן וכדתנן במדות (פ"ד מ"ז) ושמא לפי שהיה שם בית החליפות וכותל מפסיק במלואו בפנים:

שפודים

מסורת הש"ס

א) [תוספתא פ"א הט"ז], ב) [שם] שבועות מח., ג) [גי' הערוך כוכיתא פירוש חתיכה של ענן שהיה דומה ללבנה], ד) סנהדרין י:, ה) סנהדרין י: ע"ש, ו) ס"א, ז) [לעיל ח:], ח) לקמן כה:, ט) ע"ז מג., י) שם, כ) [מנחות כח:], ל) [מיותר], מ) [מיותר],

◆

תורה אור השלם

1. וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶת מֹעֲדֵי יְיָ אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: ויקרא כג מד

2. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם מוֹעֲדֵי יְיָ אֲשֶׁר תִּקְרְאוּ אֹתָם מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ אֵלֶּה הֵם מוֹעֲדָי: ויקרא כג ב

3. וְקִדַּשְׁתֶּם אֵת שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים שָׁנָה וּקְרָאתֶם דְּרוֹר בָּאָרֶץ לְכָל יֹשְׁבֶיהָ יוֹבֵל הִוא תִּהְיֶה לָכֶם וְשַׁבְתֶּם אִישׁ אֶל אֲחֻזָּתוֹ וְאִישׁ אֶל מִשְׁפַּחְתּוֹ תָּשֻׁבוּ: ויקרא כה י

4. לֹא תַעֲשׂוּן אִתִּי אֱלֹהֵי כֶסֶף וֵאלֹהֵי זָהָב לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם: שמות כ יט

◆

הגהות מהר"י לנדא

[א] גמ' שנה אתה מקדש כנ"ל:

◆

לעזי רש"י

קנדיל"ה [לנטירנ"א]. פנס.

◆

רבינו חננאל

המזלות מורים בחצים. תני חדא לצפונה דבריו קיימין, לדרומה לא אמר כלום. ותניא איפכא. ופרקינן לא קשיא כאן בימות החמה כאן בימות הגשמים. פיר', דרך השמש ביום מהלך בדרום, וסובב בצפון בלילה, שנאמר הולך אל דרום וסובב אל צפון. וגרסינן בעירובין פרק כיצד מעברין את הערים, כיצד חמה יוצאה ביום ארוך ושוקעת ביום ארוך, זהו פני צפון. חמה יוצאה ביום קצר ושוקעת ביום קצר, זהו פני דרום. בתקופת ניסן ובתקופת תשרי חמה יוצאה בחצי מזרח ושוקעת בחצי מערב. שמעינן מינה כי מתקופת טבת עד תקופת תמוז, חמה מהלכת ביום מקרן מזרחית (צפונית) [דרומית] וכלפי (מזרחית) [מערבית] דרומית. ולעולם אין הלבנה החדשה נראת אלא אחר שקיעת החמה, וכשעולה כלפי דרום אחר החמה צפונה. וזו היא דתני לצפונה דבריו קיימין. מתקופת תמוז עד תקופת טבת, חוזרת החמה ועולה והולכת מרוח (דרומית) [מזרחית צפונית] כלפי רוח [מערבית] צפונית, וזו היא דתני לדרומה דבריו קיימין. ומצאנו דברים הללו מפורשים בתלמוד ארץ ישראל כלשון הזה, מאן דתני לצפונה דבריו קיימין מטבת ועד תמוז, ומ[א]ן דתני לדרומה דבריו קיימין מתמוז ועד טבת. ועל זה הדרך הקשיא שבתחלת השמועה, לפני החמה היינו לצפונה, לאחר החמה היינו לדרומה. תני ר' שמעון בן יוחי הרקיע של מים וכוכבים של אש ודרין זה עם זה ואין מזיקין זה לזה. א"ר בון (המליך) [המלאך] חציו אש וחציו מים ואית ביה ה' אפין וגוייתו כתרשיש, היינו עושה שלום במרומיו. פי' היו מים לפניו וראה בהן צורת לבנה,

רבינו חננאל (המשך)

והרים ראשו לראות הלבנה בשמים ולא ראה כלום. או ראה חציה במים וחציה ברקיע וכן בעבים וכן בעששית, אין מעידין עליו עד שיראו אותה ברקיע(ה) ראיה (כמתה) [גמורה] אבל אם נראה להם פתאום כעין צורת הלבנה, וכיוונו לראות ראיית עיקר ולא ראה כלום, אין מעידין עליו. מאי טעמא אמרינן כיכיתא בעלמא הוא דחזא. **כתיב** וידבר משה את מועדי ה', מיכן שראש בית דין אומר מקודש. אשר תקראו אותם, מיכן שעונין אחריהן מקודש. דבעינן תרי זימני מקודש מקודש מניין, מדכתיב מקראי קודש ולא כתיב מקרא קדש. **בין שנראה בזמנו.** לילי ל'. בין שלא נראה בזמנו, אלא לילי ל"א, מקדשין אותו. ר' אלעזר בר' צדוק אומר אם לא נראה בזמנו אין מקדשין אותו שכבר קידשוהו שמים. אמר רב יהודה אמר שמואל הלכתא כר' אלעזר בר' צדוק. [מתני'] **דמות צורות לבנות** היו לו לרבן גמליאל כו'. ואקשינן ומי שרי, למעבד צורת לבנה, והכתיב לא תעשון אתי, לא תעשון כדמות שמשיי. ופריק אביי לא אסרה תורה אלא שמשין שאיפשר לעשות כמותן, כגון בית, תבנית היכל. ואכסדרה, תבנית אולם. וחצר, תבנית עזרה. ושלחן, תבנית שלחן שבהיכל. ומנורה, תבנית מנורה בשבעה קנים. אבל עושה

עין משפט נר מצוה

יב א ב מיי' פ"ב מהל' קידוש החודש הלכה ה:

יג ג מיי' שם הלכה ו:

יד ד ה ו מיי' שם הלכה ח:

טו ז מיי' פ"ג מהלכות ע"ז הלכה יא סמג לאוין כב טור י"ד סי' קמא:

טז ח מיי' פ"ז מהלכות בית הבחירה הלכה י טור וש"ע י"ד סי' קמא סעיף ח:

◆

מוסף רש"י

אחד אומר גבוה ב' מרדעות. גבי עדות החדש תניא שהיו בודקין אותם כמה היתה גבוה מן הקרקע למראה עיניו כאומד בשיפולו של רקיע. מרדעת, מלמד הבקר (שבועות מח.) **אם לא נראה בזמנו.** ביום ל', דתולדתו ביום ל' הוא דאין חדש לבנה פחות מכ"ט יום ומחצה ותשל"ג חלקים (סנהדרין י:). **שכבר קידשוהו שמים.** ב"ד שלמעלה מאתמול (שם). **פלימו אומר בזמנו אין מקדשין אותו.** שאין צריך לעשות חיזוק לדבר שהרי בזמנו בא (שם). **הכזה ראית או כזה.** כדי לבדקן אם יהיו דבריהם מכוונים (ע"ז מג.) בשעת מולד לבנה אינה נראית כי אם מעט ואינה ניכרת (מנחות כט.). **שאפשר לעשות כמותן.** ממש כגון שמשין של מטה, חצר ואולם והיכל ומנורה, אבל שמשין של מעלה שאי אפשר לעשות כמותן ממש אלא ליור דוגמתן מותר (ע"ז מג.). **בית תבנית היכל.** בארכו ורחבו ורומו ושיעור מדת פתחיו, אבל אם נשתנה במקצת מותר (שם וכעי"ז מנחות כח:). **אכסדרה.** אין לה מחיצה רביעית וכן אולם (מנחות שם). **תבנית אולם.** שהיה רחבו עשרים וגבהו ארבעים כדאמרינן במשנתא קמייתא דערובין (שם). **אבל עושה.** המנורה (שם).

SHAS MOZNAIM